HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

(א)אין הכרעת שלישית מכרעת אמר ר' יוסי בר' חנינא א מחלוקת שנפלה לפחות ממאה סאה חולין טמאין אבל נפלה למאה חולין טמאין דברי הכל תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד תניא נמי הכי חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין מודה רבי אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד האי מודה רבי אליעזר לרבי יהושע מודה רבי יהושע לר' אליעזר מיבעי ליה אמר רבא איפוך רב הונא בריה דרב יהושע אמר לעולם לא תיפוך הכא במאי עסקינן בכלי שתוכו טהור וגבו טמא מהו דתימא ניגזור דילמא נגע גבו בתרומה קמ"ל:

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה (ב)ב שמותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות ומוכר לנכרי ומותר בהנאתו עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים (ג)ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה ג וחכמים אומרים (ד)אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים: **גמ'** כל שעה שמותר לאכול מאכיל הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל לימא מתני' דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה הא איכא חמש דאינו אוכל ומאכיל (ה)דתנן ר' מאיר אומר אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש רבי יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש ואלא מאי ר' מאיר היא האי כל שעה (ו)שמותר לאכול מאכיל כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה אמר רבה בר עולא מתניתין רבן גמליאל היא (ז)דתנן רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ארבע תרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש והכי קאמר כל שעה שמותר לאכול כהן בתרומה ישראל מאכיל חולין לבהמה לחיה ולעופות למה לי למיתנא בהמה למה לי למיתנא חיה צריכא דאי תנא בהמה דאי משיירא חזי לה אבל חיה דאי משיירא קמצנעא לה אימא לא ואי תנא חיה משום דאי משיירא מיהת מצנעא אבל בהמה זימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי עליה בבל יראה ובבל ימצא אימא לא צריכא עופות ל"ל איידי דתנא בהמה וחיה תנא נמי עופות: ומוכרו לנכרי: פשיטא לאפוקי מהאי תנא (ח)דתניא ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אא"כ יודע בו שיכלה קודם פסח וב"ה אומרים ד כל שעה שמותר לאכול מותר למכור

אין הכרעת שלישית מכרעת. דעת שלישית היא זו שבית שמאי ובית הלל לא הזכירו לגלות דעתם דניהוי חיישינן לתקלה כלל דאי הוו אמרו הכי ב"ש אומרים בין בבית בין בשדה (א) חבל תשפך וב"ה אומרים בין בבית בין בשדה תיעשה זילוף ואתה בא להכריע ולומר בבית כב"ה בשדה כבית שמאי הויא הכרעה אבל השתא דלא הזכירו בית ושדה טעמא אחרינא הוא ולאו משום תקלה ור' ישמעאל חייש לתקלה והיינו תנאי: **מחלוקת.** ר' אליעזר ור' יהושע שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים שיש בגת התחתונה פחות ממאה חולין טמאים דאין תרומה בטילה בהן ופסדי לגמרי דתרומה צריך אחד ומאה לבטלה אבל היו בתחתונה מאה חולין מאה חביות כמו זו של תרומה דברי הכל לא יטמאנה ביד הואיל ולא פסדי חולין דתרומה עולה בהן וחזו בימי טומאה כדמעיקרא לזר: **מודה ר' אליעזר כו'.** קס"ד אמסקנא קאי אאם לאו דהא פלוגתייהו באם לאו הוא ולהכי פריך מודה ר' יהושע דאמר לעיל יטמאנה ביד לר' אליעזר דאמר לא יטמאנה ביד מיבעי ליה למיתני: **בכלי שתוכו טהור וגבו טמא.** והאי מודה לאו אסיפא קאי אלא ארישא דקתני אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואפי' כלי זה שהוא בא להציל רביעית זו בתוכו תוכו טהור וגבו טמא ואשמעינן ליה לר' אליעזר דאמר אל יטמאנה ביד מודה הוא דמותר להציל בזה ולא חיישינן דילמא נגע גבו בתרומה ומטמא לה בידים וכלי שנטמא במשקין דטומאתן דרבנן היא דמשכחת לה כדתניא(ט) כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאין תוכו או אוגנו או אזנו או ידיו טהורין(י):

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה שמותר לאכול מאכיל. לדוקייא איצטריך דתידוק הא משעה שאינו מותר לאכול אינו מותר להאכיל: **ולא יסיק בו תנור וכירים.** בגמרא(כ) פריך פשיטא הא נמי הנאה היא: **גמ' כל שעה שאוכל מאכיל מבעי ליה.** אבל השתא דנקט לה בתרי לישני משמע דאתרי גברי קאי. והא ליכא למימר דהכי קאמר כל שעה שמותר לאכול מן התורה מאכיל אפילו מדרבנן ותיתוקם אליבא דר' יהודה דהא איכא שש דמותר לאכול מן התורה ואסור להאכיל לדברי הכל: **אלא הכי קאמר כל שעה.** שיש היתר לשום אדם לאכול מאכיל אף האסור לאכול לבהמתו כו': **בהמה אי משיירא חזי ליה.** שאין דרכה להצניע אבל חיה כגון חולדה ונמיה וחתול דרכן להצניע: **ואי תנא חיה.** הוה אמינא היא עדיפא משום דאי משיירא מצנעא לה(ל) ולא עבר עליה בבל יראה: **ולאו אדעתיה.** לבטלו(מ): **קודם.** שיבוא הפסח דקסברי מצוה עליו לבערו מן העולם ולא שיהא קיים:

ר'

אין הכרעת שלישית מכרעת. פ"ה הואיל ולא הזכירו בית שמאי ובית הלל בית ושדה א"כ טעמא אחרינא הוא ולא משום תקלה ולר"י נראה אע"ג דטעמא דבית שמאי משום תקלה לא חשיב הכרעה לפי שלא גילו הראשונים דעתן[א] לחלק בין בית לשדה שלא הזכירו בדבריהם אחד בית ואחד שדה[ב] וכן פ"ה לעיל(נ) גבי[ג] ר"ג לאו מכריע הוא[ד] וההיא דקולי מטלניות בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טמא דברי ר"א ר' יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור וחשיב ליה בפ' כירה (שבת לט: ושם) הכרעה שהרי גילו ר' אליעזר ור' יהושע דשייך לחלק בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן וההיא דפ' כילד מברכין (ברכות מג:) דקאמר ב"ש מברכים על השמן וקאמר ר"ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו וקאמר רבי יוחנן הלכה כדברי המכריע לאו משום דמכריע גמור הוא אלא מפרש ונותן טעם לדבריו ותדע דאי מכריע הוא למה הוצרך לפסוק הלכה כמותו הא כבר א"ר יוחנן בפרק כירה הלכה כדברי המכריע וק"ק לפי' זה דהכא מאי איריא הכרעה שלישית שאין הכרעה תיפוק ליה דהכרעת תלמיד לאו הכרעה היא[ה] כדאמר בפ' כירה (שבת לט:) ארבי עקיבא ור"ח פי' הכרעת שלישית דור שלישי[ו] דהיינו הכרעת תלמיד כדאמר בפ' כירה(ס):

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה. עבר זמנו אסור בהנאה. ואסור למכור ואם מכר דמיו מותרין דאין תופס את דמיו כדתנן בפ"ב דקדושין (דף נו:) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת: **לימא מתניתין דלא כר' יהודה.** (ע)אף לפי המסקנא לא אתיא כר' יהודה אלא הכי קאמר לימא מתני' דלא כר' יהודה אלא כר' מאיר ומסיק דכר' מאיר נמי לא אתי: **ואי אשמעינן חיה משום דמצנעא לה.** ואין עובר משום בל יטמין דבל יטמין נפקא לן מלא ימצא ואין זה מצוי כיון שאין ידוע היכן הוא וכן משמע בפ"ק (דף ו:) דפריך וכי משכחת לה ליבטלה משמע דכל כמה דלא משכחת לא עבר בבל יראה[ז] הק' רשב"א היכי שרי להאכיל לחיה שדרכה להטמין הא תנן בפ"ק (דף ט:) מה שמשייר יניחנו בצינעא כדי שלא תטול חולדה בפניו ויהא צריך בדיקה אחריו וכ"ש שאסור ליתן בפניהם ויש לחלק בין חיה לחולדה המגדלים בבתים דההיא לא מצנעא כולי האי[ח] כמו חולדה הטומנת בחורים ובסדקין[ט]: **וקאי עליה בבל יראה.** פי' אם לא ביטלו והוא הדין דהוה מצי למימר דילמא אתי למיכל מיניה:

רבי

מסורת הש"ס

א) שבת לט. נזיר נג. חולין קלז. [ב"ק קטז.], ב) לעיל יג., ג) תמורה לד. [לעיל יב: לקמן כז:], ד) [ברב אלפס והרא"ש ליתא מלת אף ועיין מג"א ריש סימן תמה]., ה) לעיל ד: יא:, ו) [לעיל יג.], ז) [לעיל יא:], ח) שבת יח:, ט) [כדתנן רש"ש], י) [כלים פכ"ה מ"ו], כ) [ע"ב], ל) ס"א נהי דעבר בבל ימצא בבל יראה לא עבר, מ) בס"א: לבערו, נ) [דף יג.], ס) [וע"ע אריכות בתו' ב"ק קטז. ד"ה הכרעה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין הכרעת וכו' בין בשדה תשפך חבל וב"ה:

גליון הש"ס

בתוס' ד"ה לימא. אף לפי המסקנא. עי' נזיר דף ב' ע"ב תד"ה לימא:

מוסף תוספות

א. שיש שום סברא. תוס' הרא"ש. ב. דאז הוה משמע שיש קצת סברא לחלק אלא אינו נראה להם לחלק הלכך המכריע שחלק הלכה כמותו שגם החולקים עצמם היה קצת בדעתם לחלק. שם. ג. פלוגתא דר"מ ור' יהודה דאוכלין כל ארבע. תוס' שאנץ. ד. שלא גילו הראשונים דעתם לחלק בין תרומה לחולין. שם. ה. כשאין המכריע בדורו של חולקין, דכל שלא אמרה בפניהם לא מקריא הכרעה. חי' הר"ן. ו. לב"ש ולב"ה. תוס' ר"פ. דר' יוסי אביו של ר' ישמעאל היה דור ג' לריב"ז שהיה מתלמידי בית הלל. תוס' הרא"ש. ז. (ו)[ד]אם איתא שעובר בבל יטמין מאי קא פריך וניבטלה מה מועיל ביטול זה למה שעבר כבר. שם. ח. [ד]הכא בחתול וחיה בת תרבות דלא מצנעה אלא בתוך הבית ובקרן זוית. מהר"ס חלאוה. לפי שנותנין לה לאכול כל שבעה. תוס' הרא"ש. ט. דלא בת תרבות היא. מהר"ס חלאוה.

מוסף רש"י

אין הכרעה שלישית מכרעת. טעם עצמך אתה אומר ולא כדברי אחד מהן, ששניהם לא הזכירו בית ושדה, והיכי דמי הכרעה, כגון אי הוה תני ב"ש בין נטמאת בבית בין בשדה תשפך הכל, וב"ה אומרים בין בבית ובין בשדה תעשה זילוף, ר' ישמעאל אומר נטמא בשדה תשפך הכל בבית תעשה זילוף, דטעמא דתרוייהו קמכרע והוו להו לגבי בית תרי ולגבי שדה תרי והלכתא כתרי, שאין עומדין דברי יחיד במקום שנים, דאחרי רבים להטות כתיב, כי ההיא דקולי מטלניות דבמה מדליקין (שבת כט.) אבל הכא דאינהו לא גלו דעתייהו דליהוי שום חילוק בין בית לשדה, טעמא דנפשיה קאמר (ב"ק קטז.) וכשזה אומר כך וזה אומר כך וזה אומר דעת שלישית, אפילו אמצעית היא ביניהם, אין זה הכרע לדבריהם אלא דעת שלישית, דהכרע לשון כף מאזנים הוי, בשנים חולקין וזה שלישי ומכריע המשקל כאחד מהן או בכל הדבר או בחציו כזה ובחציו כזה (חולין קלז. עי"ש) או: כל הכרעה שהיא במקצת כדברי זה ומקצת כדברי זה אינה הכרעה עד שתהא כולה כדברי אחד מהן, דהכרעה לשון שיקול, ששוקל דברי שנים יותר מאחד (נזיר נג.).

הדרן עלך אור לארבעה עשר

אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ולא ימתין עד תחלת שבע שהוא אסור מן התורה, לפי שאדם טועה בשעה (לעיל יב.) ואע"ג דכל שעה ששית מדאורייתא שריא, גזור רבנן עלה דילמא טעי וסבור על השביעית שהיא ששית, אבל אחמישית לא טעי למימר על שביעית שהיא חמישית ומותר (לעיל יא:). **ר' יהודה אומר.** טועה אדם יותר מכאן וצריך להתרחק מן העבירה יותר ולא יאכל מסוף ארבע ולמעלה (לעיל ד.). **ותולין כל חמש.** לא אוכלין ולא שורפין, כלומר אין צריך לשרוף, ומאכיל הוא לבהמתו, אבל הוא לא יאכל (שם) דטעי וסבור על שביעית שהיא חמישית, ומיהו לשרוף אינו צריך ומאכיל לבהמתו, אבל ששית אף בהנאה אסור, גזירה משום שביעית (לעיל יא:). **כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה.** ומותר משמע כל שעה שמותר אדם אחר לאכול מאכיל זה האסור לאכול (לעיל יג.). **תרומה כל חמש.** דאסור להפסיד קדשים בידים כל זמן שיכול לאוכלן (לעיל יא:). **ושורפין בתחלת שש.** דהא ודאי רובא טעו בין שש לשבע (שם).

עין משפט נר מצוה

קלה א מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה ה:

א ב מיי' פ"א מהלכות חמץ הלכה [ט] י סמג לאוין עו טוש"ע או"ח סי' תמג סעיף א:

ב ג מיי' פ"ג שם הלכה יא טוש"ע א"ח סי' תמה סעיף א:

ג ד מיי' שם פ"ג הלכה יא טוש"ע או"ח סי' תמג ס"א וסי' תמה סעיף ג:

רבינו חננאל

וזהו שאמר אין הכרעת שלישי מכרעת. ושמועה זו בהגוזל זוטא. (ופרקי') [ב]פרק ראשית הגז תניא ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו ארבע, שנאמר וארבע צאן תחת השה. תניא אמר רבי אלמלא דבריהם דברי תורה ודברי ברבי דברי קבלה, אנו דברי ברבי שומעין, וכל שכן שדבריהם דברי קבלה ודברי ברבי דברי תורה, והאמר מר אין הכרעת שלישית מכרעת, אמר ר' יוחנן מפי שמועה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי. **ורבינו האיי ז"ל** היה אומר בקבלה כי אינה הכרעה אלא בזמן ששנים חלוקים ואחד מכריע כאחד מהן שנמצאו שנים ואחד מכריע והלכה כרבים. אבל בזמן שאומר חצי דברי זה וחצי דברי זה אין זה מכריע, טעם שלישי הוא. ולפיכך כשאמר ר' ישמעאל בבית תעשה זילוף כב"ה, בשדה תשתפך הכל כב"ש, אמרו לו הכרעה שלישית היא זו ואין הכרעה שלישית מכרעת. ושמועה זו בהגוזל זוטא כמות שהיא בזה המקום. **(ועוד) אמר ר' יוסי בר חנינא מחלוקת שנפלה לפחות ממאה** חולין, דקא פסדי להו לחולין לגמרי, אבל נפלה לכמאה כמוה חולין דלא קא פסדי להו לחולין, דהא תרומה לדברי הכל עולה באחד ומאה, דברי הכל תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד. ותניא נמי הכי, דתניא חבית שנשברה בגת העליונה ותחתיה מאה חולין טמאין, מודה ר' אליעזר לר' יהושע שאם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד. ומקשינן והא ר' יהושע הוא דתני אף יטמא ביד, והוא היה צריך עכשיו להודות לר' אליעזר שלא יטמא ביד, והיכי קתני דר' אליעזר הוא שמודה לר' יהושע. ואמר רב פפא אפיך ואימא מודה ר' יהושע לר' אליעזר. **רב הונא בריה דרב יהושע אמר לעולם לא תפיך,** והכא בבא להציל רביעית בטהרה בכלי שגבו טמא ותוכו טהור, מהו דתימא גזר ר' אליעזר להציל בכלי שגבו טמא, כי ההיא דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקה, תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין, מהו דתימא גזר ר' אליעזר דלמא אתי למנגע גבו בתרומה ויטמאנה, קמ"ל מודה ר' אליעזר שמציל רביעית בטהרה בכלי שתוכו טהור וגבו טמא, ולא חייש ר' אליעזר דלמא נגע בגבו שהוא טמא ונמצא כאלו מטמא התרומה בידים. **הדרן עלך אור לארבעה עשר**

כל שעה שמותר לאכול מאכיל לבהמה ולחיה וכו', מתני' דלא כר' יהודה, דאי ר' יהודה, התנן ר' יהודה אומר אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחלת שש, והא איכא שעה חמישית שהוא אינו אוכל ומאכיל לבהמה ומותר בהנאתו, אלא מאי ר' מאיר היא, דקתני אוכלין כל חמש, אי הכי כל שעה שאוכלין מאכיל מבעי ליה למתנא, ולא עמדה לא זו ולא זו. ואוקמינן לר"ג דתאני בפרקין קמא, ר"ג אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש ושורפין בתחלת שש, והכי קתני כל שעה שכהן מותר לאכול תרומה מאכיל ישראל חולין לבהמה ולחיה כו'. **ומוכרו לנכרי פשיטא.** כלומר מאחר דקתני ומותר בהנאתו, מוכרו לנכרי למאי אתא. ואוקימנא לאפוקי מהני תנאי. דתניא בסוף פ' יציאות השבת. ב"ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לגוי אלא אם כן יודע בו שכלה קודם הפסח, ב"ה אומר כל שעה שמותר לאכול מותר למכור.